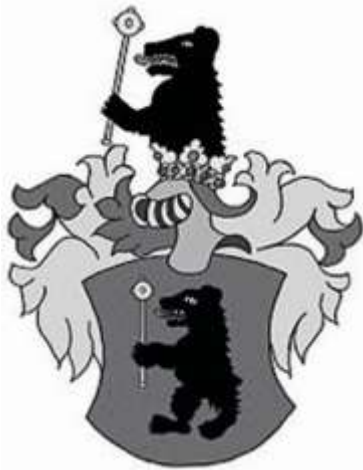

BAÁN BEÁTA

EGY ŐSI CSALÁDFA MEGNYIRBÁLT ÁGA (A FÜREDI MEDVECZKY CSALÁD)

A Medveczky család fészke a mai Szlovákia területén található Medvece, ma Tvrošín, Árva megye. A hegylanc lábánál folyik a Medveczky patak az Árva folyóba. A család ősi, nemesi és igen terjedelmes. Két fő ága: a medvecei központú katolikus, valamint az evangélikus kisbisztercei. A család az 1200-as évek elején élt medvepataki Gergelyig vezet vissza a szálat azzal, hogy a ma ismert Medveczky nevet az 1400-as években élt László használta először.

A nemzetség címere

A szerteágazó nemzetség tagjai között találunk királyi embereket, megyei tisztségviselőket, földbirtokosokat, szabadságharcosokat is. A kortársak közül pedig a művészeti életben, az orvoslásban, a jogtudományban és még számtalan helyen megtalálható a Medveczky név.

E család fiát, medvecei és kisbisztercei Medveczky Lajost az 1800-as évek közepén az akkor dinamikus fejlődő mezővárosban, Derecskén találjuk. Itt születik¹ Beszenszki Eleonórával kötött házasságából 1869. októberében (keresztelve: 24-én) Kálmán Ottokár Lajos nevű fia. A házaspár 1871-ben még Derecskén él, ekkor születik Ferdinánd, Kálmán öccse.

A törökök kiűzését követően az Alföld a XVIII. században népesült be újra.² Még a Tisza szabályozása előtt állunk, a ma szántóként vagy legelőként ismert földek akkor többnyire víz alatt álltak, lápos, mocsaras, ritkán lakott vidékről beszélhetünk. E lakatlan részekre cseh és morvaországi, valamint galíciai zsidók kezdték meg a bevándorlást. Nem csak a Monarchia területén, hanem egész Európá-

ban keretek közé szorították a zsidóság életmódját, meghatározva a lakóhelyet, a foglalkozást, az öltözködést. Többnyire a földesurak adtak letelepedési engedélyt felismervén, hogy a mezőgazdaságnak szüksége van egy mozgékony, kereskedői rétegre. A zsidó bérlők eleinte kocsmát működtettek, amelyhez bolt, pénzkölcsönző is kapcsolódott. A szigorú szabályozás a kiegyezés után enyhült, ettől az időtől beszélhetünk emancipációról.

Ez az ősi nemesi családból született, római katolikus Kálmán feleségül vette a nála 6 évvel fiatalabb, izraelita vallású Keppich Rózát. Ismerve a kor vallási szokásait, valószínűsíthető, hogy egyik család sem örült e vegyes-házasságnak, a fiatalok sehonnán sem számíthattak támogatásra. Kálmán és Róza dacolva a különböző kultúrájú és életmódú katolikus és izraelita családokkal elkezdik a saját életüket úgy, hogy mindketten megtartják és gyakorolják is a saját vallásukat. Kálmán, mivel a Medveczky családtól sem számíthatnak segítségre, kitanulja a molnár mesterséget, s és a sorra születő gyermekekkel végig vándorolják az országot. Ott telepednek le, ahol Kálmán éppen munkát kap. S úgy tűnik: ahol számottevő létszámú izraelita hitközség működik.

E házasságból 6 gyerek: 4 lány és 2 fiú született. A gyerekek születésének anyakönyvi bejegyzéseiből követhető végig a család vándorlása. Margit, Imre és Erzsébet Törökszentmiklóson született, Ilona Berettyóújfaluban, Aranka Bonyhádön, Emil, a legkisebb pedig Büdszentmihályon³.

A család az 1930-as években Kaposvárra érkezik. A két nagyobbik lány, Margit és Erzsébet férjhez megy, s Balatonfüredre költöznek.

Az I. „zsidótörvény” után a család a férjzett lányok után költözik Balatonfüredre. Ilona marad Kaposváron. Imre nős, kisfia van. Emil viszont a szülőkkel él, velük költözik Erzsébethez a mai Siske utcába. Balatonfüreden érte a két Medveczky fiút a munkaszolgálatra szóló behívó.

A munkaszolgálat a honvédelemről szóló 1939. évi II. törvénycikk szerint még nem a zsidók ellen irányult. Honvédelmi munkára – szól a törvény – minden katonai szolgálatra végleg alkalmatlan 21 - 24 éves férfi kötelezhető legfeljebb 3 hónapra, mely munka a munkatáborokban teljesítendő. Minden hadtest mellett kialakítottak egy munkaszolgálatos zászlóaljat, amelybe 200-250 fő tartozott. Először az 1906-os születésűeket hívták be.

1940-ben – a 2. zsidótörvény értelmében – a zsidókat fegyveres szolgálatra alkalmatlannak, illetve fölöslegesnek nyilvánították, így egyértelművé tették számukra a munkaszolgálatot. Ez év nyárára már több mint félszáz „különleges” munkaszázad volt, azaz olyan munkaszázad, amely kizárólag csak zsidókból áll. A 100-as számmal kezdődő századok voltak a zsidó századok. 1941-től már minden katonaköteles zsidónak „kisegítő munkaszolgáltra” kellett jelentkeznie.

Mivel a Füredről behívottak listája jelenleg nem található, csak feltételezhető, hogy a Medveczky fiúkat – életkoruk alapján – 1940-ben hívták be. Szintén csak feltételezhető – mert levéltári nyomai nincsenek –, hogy Szentkirályszabadján kellett jelentkezniük.

Német megkeresésre 1943-ban több munkaszolgálatos századot vezényeltek a jugoszláviai Borba, főleg az ottani rézbányákban végezendő munkára. Imre és Emil is Borba került. A bori tábor hírhedten szadista magyar parancsnok⁴ embertelenül, kegyetlenül bánt a nem csak⁵ zsidókból álló táborlakókkal.

1944-ben a még életben maradt munkaszolgálatosokat útnak indították Németország felé. Radnóti Miklós életének utolsó szakasza, ez az erőltetett menet, az irodalomtörténetből⁶ jól ismert. Ez volt a sorsa Medveczky Imrének és Emilnek is.

Az első transzport 3200 fővel szeptemberben indult el, köztük Radnóti Miklóssal. E menetben volt Medveczky Imre is. Emil sorsa ismeretlen. A rendelkezésre álló adatok szerint 1944. december 19-án halt meg, meggyilkolták. A dátum alapján próbáltam megkeresni a halála helyét. A bori táborban maradtakat – kb. 2600 fő – a második lépcsőben indították útnak szeptember végén. A jugoszláv partizánok rajtaütöttek a menetben, az őrséget lefegyverezték. A munkaszolgálatosok döntő többsége csatlakozott a partizánokhoz. Nem lévén elegendő fegyver, többen átmenetileg visszamentek a táborba, majd pedig Románián át megpróbálták hazajutni. Valószínűsíthető, hogy Emil is az első menettel indult el. Az útvonal: Bor – Szendrő – Belgrád – Zimony – Pancsova – Újvidék – Cservenka.

„A bori munkaszolgálatosok a cservenkai téglagyárban történt, kb. 800–1000 áldozatot követelő tömegmészárlás előtt és után több csoportra szakadtak. A veszteségeket nem szenvedő kisegyház-tagokat a magyar keret kísérte tovább gyalog és vonattal a szentkirályszabadjai Reptér-táborba. Az életben maradt zsidó munkaszolgálatos századokat német és horvát SS-katonák kísérték Bajára és Mohácsra. A

munkaszolgálatosokat mindkét helyen magyar katonák vették át. A Szálasi-puccs után Bajáról 1944. október 16-án vagy 17-én, Mohácsról pedig október 26. és október 29. között marhavagonokban érkeztek meg szintén a szentkirályszabadjai Reptér-táborba. A vasútállomáson a gyalogmenet során különösen eldurvult bori keret várta őket.”⁷

A szentkirályszabadjai táborát október végén kezdték el kiüríteni, s karácsonyra üresedett meg. A zsidó munkaszolgálatos századokat Hegyeshalomra kísérték gyalogmenetben, míg a kisegyházakból és a politikai elítéltekből álló századokat Szombathelyre és Sopronba. A boriak közül Szentkirályszabadján 8-an haltak meg. Csapody idézett írásában (Bori zsidó munkaszolgálatosok Szombathelyen és környékén) közli Klein Dezső visszaemlékezését, amely szerint nem egy, hanem 2 csoportban indították el a „bori maradékot” hátrahagyva mintegy 60 fő fertőző beteget, köztük a visszaemlékezőt is. A betegek egy részét vonattal átszállították a szombathelyi helyőrségi kórházba.

Emil halálának helye ismeretlen. A bejegyzés róla ennyi:

Eredeti Record szám:	V / 3 k 118
Vezetéknév	Medveczky
Első név:	Emil
Nem:	férfi
Születési idő:	31/10/1910
Születési hely:	Büdszentmihály, Szabolcs, Magyarország
Halálának dátuma:	19/12/1944
Halál oka:	meggyilkolták / „Perished”
Forrás:	Card Fajl magyar zsidók, akik elpusztultak. Készítette a World Jewish Congress, magyar ága 1945–1946
Anyag:	Meggyilkolt személyek listája
Azonosító:	7271491

Imre halálának helye ismert: a Lébényi erdő. Nála az időpont bizonytalan. Mint ismeretes Radnóti Miklós életrajzából, a legyengült, mozgásképtelen munkaszolgálatosokat a menet végén haladó lovas kocsira tették. Így jutottak el Mosonmagyaróvárig. Már aki eljutott. A parancsnok megpróbálta a győri kórházban hagyni a betegeket, ám a kórház nem fogadta őket. Ez után döntöttek a kivégzésükről.

Randolph L. Braham A magyarországi holokauszt földrajzi enciklopédiája című könyvében ezt írja Lébényről: „Az 1944 novemberében és decemberében a térségben átvonultatott zsidó csoportok – kényszermunkások és munkaszolgálatosok – veszteségeként 1945 után a település környékén 48 halottra bukkantak.”

Júliusban 73 kivégzett tömegsírját tárták fel, Egy részüket tarkón lötték, másokat félholtra verve élve temettek el.

A munkaszolgálatos áldozatok lébény-mosonszentmiklósi emlékműve

Imre „lapja”:

Eredeti Record szám:	V 22 / b 28
Vezetéknév:	Medveczky
Első név:	Imre
Nem:	férfi
Állandó lakóhely:	Balatonfüred, Zala, Magyarország
Utolsó ismert tartózkodási helye a háború alatt:	Lébény, Győr Moson és Pozsony, Magyarország
Halál helye:	Lébény, Győr Moson és Pozsony, Magyarország
Halál oka:	kivégzés
Megjegyzés:	A halál helyének közelebbi meghatározása: – LÉBÉNYI erdő
Tartalom megjegyzés:	Száma Labor zászlóalj - 103/305
Kapcsolódás:	Emlékmű – Kozma utcai temető
Forrás:	Card Fajl magyar zsidók, akik elpusztultak. Készítette a World Jewish Congress magyar ága 1945–1946
Az anyag típusa:	Meggyilkolt személyek listája
Azonosító:	7271517

Miközben a Medveczky fiúk munkaszolgálatos táborokban voltak, Balatonfüreden megkezdődött a „lányok” deportálása.

Elsőként az édesanyát, Medveczky Kálmánnét, lányát Erzsébetet és annak alig 10 éves lányát, Éva Líviát vitték el. Z. Karkovány Judit Hiányjel című könyvéből⁸ ismerhetjük a füredi deportálás történetét. Medveczky Erzsébet – Stubna Józsefné – volt az, akit az adventista gyülekezett tagjai énekszóval kísérték a vasútállomásig. Stubnáné és lánya halálának ideje a balatonfüredi polgári anyakönyvből ismert: 1944. augusztus 15., éjjel 12 óra, Auschwitz. Az anyakönyvben ugyanez az időpont szerepel valamennyi Balatonfüredről deportált Auschwitzban elpusztult embernél. Már akinél megtörtént a halál bejegyzése.

Tapasztalatom szerint csak kérésre jegyezték be a halált – nyilvánították halottá azt, aki hosszú évek múltán sem tért haza⁹. Jozef Stubna – Erzsébet férje csehszlovák állampolgár volt. A háború után haza kellett települnie. A Vöröskereszttel kerestette feleségét és lányát, majd pedig a Vöröskereszttől kapott papírokat mellékelve kérelmezte felesége és lánya halottá nyilvánítását. E kérelemben írta le, hogy a hazatelepülése miatt fontos, hogy a családi kapcsolatai „rendezettek” legyenek. A halálozás „bíróilag lett megállapítva” – írják az anyakönyvben, 1946-ban. A bejegyzés 1947. április 5-én történt meg. A halál oka: „gyilkosság, gázzal megölték.”

Nem történt „bírói megállapítás”, ezért nem nyilvánították soha halottá: Medveczky Kálmánnét, Emilt, Imrét, Imre feleségét, és fiát, Zsoltot.

1945. január végén, február elején újabb transzport indul Füredről. Ekkor viszik el – feljelentés alapján – Medveczky Margitot és Arankát. Margitot elkíséri a férje, hátrahagyva két kisgyereket. Aranka magával viszi az egy hónapos kis Arankát, hátrahagyva férjére a két nagyobb – 2 és 3 éves – kislányt. A közelgő front miatt azonban a táborból szélnek eresztik őket. Aranka a kisbabájával március 26-án ér haza, egy nappal az oroszok Füredre érkezése után.

Ilonát Kaposváron nem érte utol a deportálás.

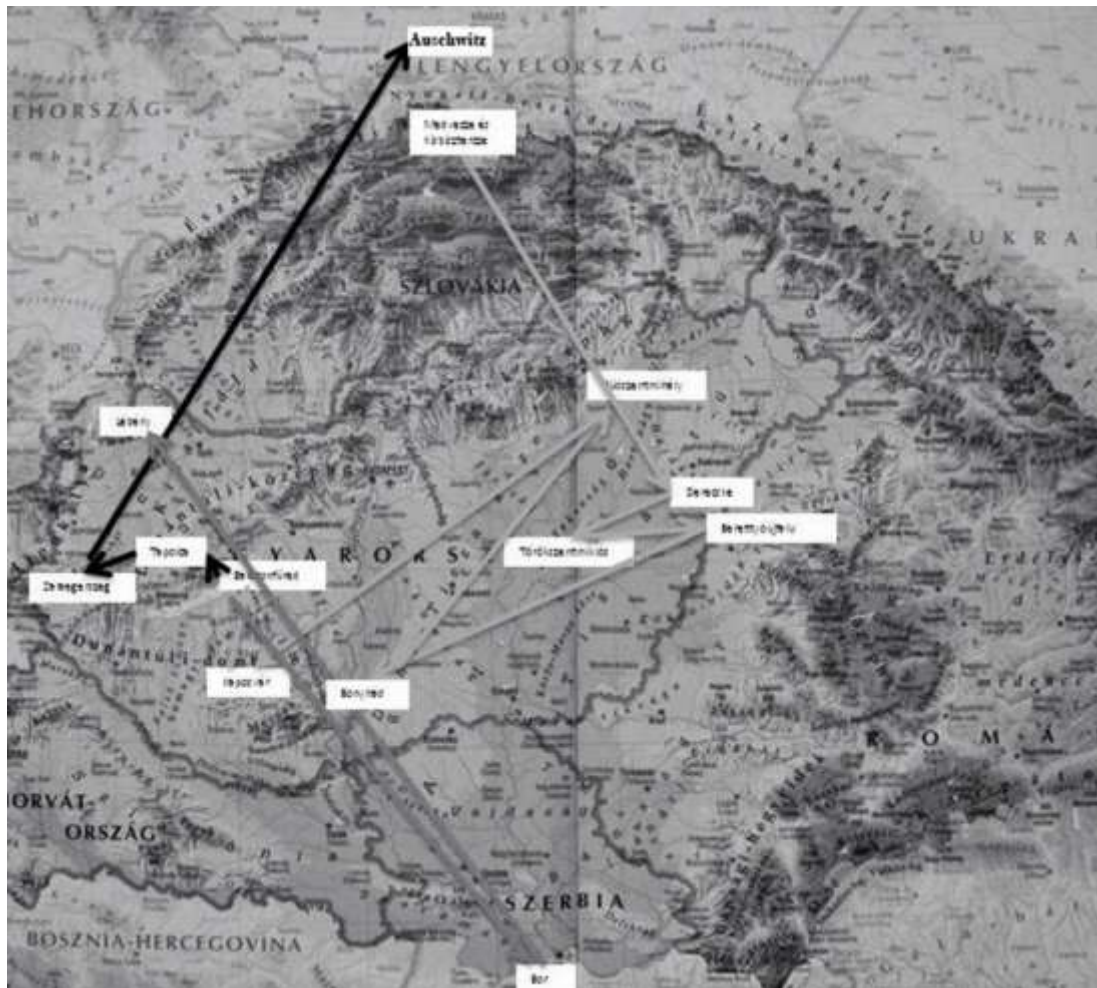
A balatonfüredi izraelita temető emléktábláján Medveczky Kálmánné, Stubna Józsefné (Medveczky Erzsébet) és Stubna Éva neve szerepel. (Annak ellenére, hogy Stubnáék áttértek az adventista hitre.) Nem szerepel a neve sehol Medveczky Imrénének és fiának, Zsoltnak, valamint Medveczky Emil neve sem. Imre neve az említett Kozma utcai emlékoszlopon olvasható.

A családfő, Medveczky Kálmán Ottokár Lajos 1949-ben halt meg.

A Medveczky családfa 6 hajtásából 5 Balatonfüreden élt, de csak 2 élte túl a Soa vészorszakát.

Jegyzetek:

1. római katolikus keresztelési anyakönyv – Derecske
2. <http://blog.timena.hu/index.php/tiszafueredi-zsidóság-toer-tenete-es-demografiája/zsidok-letelepedese-az-alföldön>, letöltés: 2014.05.08. A Tiszafüredi Menóra Alapítvány honlapja
3. Ma: Tiszavasvári
4. Marányi Ede ezredes
5. Ide irányították át azokat, akik hitük szerint nem fogtak fegyvert: Jehova tanúi, szombatosok, nazarénusok, stb.
6. Dr. Csapody Tamás több cikkében és könyvében feldolgozta a menet történetét.
7. Dr. Csapody Tamás: Bori zsidó munkaszolgálatosok Szombathelyen és környékén <http://www.vasiszemle.t-online.hu/2013/01/csapody.htm> Letöltés: 2014. május 26.
8. Z. Karkovány Judit: Hiányjel – fejezetek a balatonfüredi zsidóság történetéből. Balatonfüred Városért Közalapítvány, Balatonfüred, 2008.
9. Még 1949-ben is történtek bírói végzés alapján halottá nyilvánítások.

A család vándorlása